

НАЦИОНАЛЕН
ОСИГУРИТЕЛЕН
ИНСТИТУТ

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

ГОДИНА XII, БРОЙ 4, 2013

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Председател Весела Караиванова
Членове Антоанета Ганчева
Елина Чалъкова
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Снежана Малакова

Редактор Петър Иванов
Коректор Маргарита Чешмеджиева
Предпечат Весела Петрова
ISSN 1311 9656

Адрес на редакцията: 1303 София, бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64

Тел: 02 926 12 34

web: www.nssi.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Бисер Петков - Глобални тенденции в социалното осигуряване.....	3
Осигуряването в числа	
Антоанета Ганчева - Консолидиран бюджет на държавното обществено осигуряване през 2014 г. – политики, прогнози и параметри	5
Услуги	
Марин Калчев - Нови електронни услуги за осигурените лица и осигурителите, предоставени от НОИ през втората половина на 2013 г.	8
Дейност	
Петър Грозданов - Анализ на дейността по профилактика и рехабилитация за 2013 г.....	10
На фокус	
Енчо Жеков - Териториално поделение на НОИ в гр. Бургас – организация на дейността и постигнати резултати за първото деветмесечие на 2013 г.	12
Анализи	
Зоя Славова - Минималните пенсии в България като форма на социална защита	19
Георги Желев - Сравнителен анализ между обезщетенията за бащинство в България и Великобритания	22
Чужд опит	
Стратегията за превенция и насърчаване в белгийската система за осигуряване при безработица	24
Държавите от групата БРИКС - водещи в глобалното разширяване на социалното осигуряване	27
Празникът	
Петър Иванов - НОИ отбеляза професионалния си празник - денят на Свети великомъченик Мина и Ден на социалното осигуряване в България	29

ГЛОБАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Бисер Петков
управител на Националния осигурителен институт

В периода 10-15 ноември 2013 г. в Доха, Катар се проведе третият световен форум по социално осигуряване, организиран от Международната асоциация по социално осигуряване (МАСО). В рамките на форума се проведе 36-тата Генерална асамблея на МАСО и бяха избрани ръководните органи на асоциацията за следващия тригодишен период (2014-2016 г.). Над 1000 представители от 127 държави, сред които много министри и ръководители на социално-осигурителни администрации, взеха участие във форума. В състоялите се дискусии на форума бяха очертани протичащите глобални тенденции в социалното осигуряване през последните години.

Първата тенденция е свързана с комплексните и многопосочни въздействия на кризата и произтичащата от това несигурна икономическа и фискална среда, в която оперират социално-осигурителните администрации. Последствията от глобалната криза налагат преосмисляне на ролята на социално-осигурителните програми и на начините за предоставяне на обезщетения и свързаните с тях услуги. В съвременните условия все повече се налага необходимостта от динамично (действено) социално осигуряване, което реагира бързо, ефективно и иновативно на радикалните промени в социално-икономическата среда, в която функционират социално-осигурителните системи. Във времената на криза социално-осигурителните системи изпълняват ролята на своеобразен социален амортизатор, като абсорбират шоките на кризата. Поради това са необходими политики за тяхното финансово стабилизиране, за да могат да отговорят не само на краткосрочните шокове на външната среда, но и да устоят на дългосрочния натиск, произтичащ от демографските и социални промени.

Втората глобална тенденция в социалното осигуряване през последните години се изразява в разширяване на неговия обхват. Отчитайки факта, че все още значителна част от населението на земята не получава адекватна социална закрила, Международната организация на труда (МОТ) и МАСО обединяват усилията си в борбата за разширяване на обхвата на социалното осигуряване, особено в посока на бедните и уязвими групи от населението. В основата на тези действия е разбирането, че човешкото право на социално осигуряване е инвестиция, която помага да се преодолее крайната бедност, да се намали социалното неравенство и да се насърчат равните възможности на всички членове на обществото. Конкретна важна стъпка в посока на хоризонталното разширяване на обхвата на социалното осигуряване са приетите през 2012 г. от 101-вата конференция на МОТ Препоръки относно националните минимални равнища на социална защита.

Третата ключова тенденция е свързана с промяна в парадигмата на социалното осигуряване. Класическото разбиране за защитната (пасивната) роля на социалното осигуряване при настъпване на осигурените социални рискове се променя, като фокусът се поставя върху проактивните и превантивни подходи във всички клонове на социалното осигуряване. Тези подходи вече доказват своята ефективност при социално-осигурителните програми, свързани с трудовите злополуки, професионалните болести и безработицата. Постепенно се разширява прилагането им и в другите клонове на социалното осигуряване, като например политиките за насърчаване на активното стареене и по-късното излизане от пазара на труда, които водят до спестяване на разходи на пенсионните системи. В този контекст социалното осигуряване се разглежда като инвестиция в човешки капитал, която допринася за социалния интегритет и икономическото развитие.

Динамично променящата се околна среда и протичащите тенденции в развитието на социалното осигуряване поставят нови отговорности и изисквания към администрирането на тази дейност. Ролята на социално-осигурителните администрации днес е по-важна от всякога. Институционалният характер на тези администрации постепенно се трансформира от предимно прилагачи приетите социално-осигурителни политики към двигатели и създаващи условия за нови политики и мерки. Управлението на ограничените в резултат от кризата ресурси на социално-осигурителните системи поставя по-високи изисквания към ефикасността на социално-осигурителните разходи - т.е. социално-осигурителните институции трябва да постигат по-високи резултати с по-ниски разходи. В съвременните условия значително нарастват търсенето на социално-осигурителни услуги и очакванията на потребителите за подобряване на качеството на административното обслужване, предоставяно от публичните социално-осигурителни администрации. По-високото качество на социално-осигурителните услуги е публично благо, което повишава

доверието в социалното осигуряване. Адекватните отговори на администраторите на социално-осигурителни програми на променящите се реалности са в следните насоки:

- широко използване на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) за осигуряване на по-висока производителност и подобряване качеството на административното обслужване. Иновативното използване на ИКТ позволява по-висока степен на интеграция и координация между различните социално-осигурителни програми, постигане на по-високо качество и по-голяма достъпност на услугите за клиенти чрез предоставянето им по електронен път и повишаване на управленските възможности на социално-осигурителните администрации;
- създаване на нов тип взаимоотношения с клиентите, основани на доверие и взаимодействие;
- организационно структуриране на администрациите, подчинено на качествено и адекватно предоставяне на услуги на клиентите;
- по-висока степен на координация и електронен обмен на информация с другите институции, работещи в социалната сфера

Отговорът на MACO, като международна организация, обединяваща администратори на социално-осигурителни системи от целия свят, е разработването на професионални стандарти и създаването на Център за отлични постижения (Centre for Excellence), който ще подпомага членовете на MACO в общата им отговорност за постигане на отлично качество в администрирането на социално-осигурителните системи (www.issa.int).

За MACO

Международната асоциация по социално осигуряване (MACO) е водеща международна институция, обединяваща социално-осигурителните агенции и организации. Основната цел на MACO е (подкрепяйки добрите практики на социално-осигурителните администрации) да насърчава динамичното развитие на социалното осигуряване като важен социален фактор в глобализиращия се свят. Асоциацията е основана през 1927 г., като в продължение на осем десетилетия тя постоянно разширява своята дейност, превръщайки се в световна организация. В момента асоциацията обединява 340 организации от повече от 150 страни. България е член на MACO от 1960 г.

Органи на управление

Общото събрание на MACO е висшият ръководен орган на организацията, в който пряко са представени всички нейни членове. Той определя правилата в Конституцията, която установява рамката за управление на MACO. Общото събрание се събира на всеки три години.

Съветът е избирателният орган на асоциацията, съставен от по един делегат на всяка страна, в която MACO има поне един асоцииран член. Основните му функции са да избира президента, ковчежника и членовете на Бюрото и на Контролната комисия, както и на генералния секретар. Съветът изработва програма за дейността и за бюджета на асоциацията, която се създава за период от три години.

Бюрото е административният орган на асоциацията, който се състои от президента на MACO, ковчежника, генералния секретар и избрани членове, представляващи различните географски региони на света. Основните му функции са да определя плана за действие, сроковете и насоките, които трябва да бъдат следвани при изготвянето на програмата на дейностите и бюджета на асоциацията, да определя програмните приоритети, да наблюдава и оценява реализираните постижения, за да се произнася по молби за членство, както и да приема финансовите разпоредби.

Контролната комисия освен финансовите отчети на асоциацията разглежда и годишния доклад и отчетите, представени от ковчежника на Бюрото, като удостоверява, че всички финансови трансакции са били извършени в съответствие с приетите финансови регламенти. Контролната комисия представя на Бюрото доклад със своите констатации, забележки и препоръки.

В рамките на третия световен форум по социално осигуряване в Катар, организиран от Международната асоциация по социално осигуряване през ноември 2013 г., се проведе и заседание на Съвета на MACO. На него управителят на Националния осигурителен институт г-н Бисер Петков беше избран за член на Бюрото на MACO с тригодишен мандат.

Осигуряването в числа**КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2014 Г. – ПОЛИТИКИ, ПРОГНОЗИ И ПАРАМЕТРИ**

Антоанета Ганчева

директор на дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) за 2014 г. е разработен в изпълнение на Решение № 48 на Министерския съвет от 24 януари 2013 г. за бюджетната процедура за 2014 г. и указания на Министерство на финансите за подготовка на проектите на бюджетите на първостепенните разпоредители с бюджети за 2014 г. В него, на базата на планираните политики и мерки, макроикономически и социални показатели и направените актюерски прогнози, са отразени основните финансови и статистически параметри, с които се очаква да се характеризира държавното обществено осигуряване (ДОО) през следващите дванадесет месеца.

Отчет на приходите и разходите през 2013г.

Към края на годината се очаква приходите в държавното обществено осигуряване (без трансферите) да бъдат 4203,3 млн. лв. и изпълнението спрямо плана да бъде със 107,9 млн. лв. по-малко (2,5%).

Разходите (без трансферите) за 2013 г. се очаква да бъдат 8943,3 млн. лв., с 1,1% по-малко от планираните, или със 100,8 млн. лв. по-малко, което се дължи основно на очакваните по-ниски разходи за пенсии - със 123,3 млн. лв. по-малко от планираните.

Очакваният дефицит по КБДОО за 2013 г. е в размер на 3,4 млн.лв.

Заложени социално-осигурителни параметри за 2014 г.

В Консолидирания бюджет на ДОО по приходите и разходите за 2014 г. са заложени следните социално-осигурителни параметри:

- брой осигурени лица – 2 726 478, което е с 16 хиляди (0,6%) по-малко от очакваното за 2013 г. (2 742 425);
- среден осигурителен доход (СОД), обявяван от НОИ – 677,57 лв. или с 4,2% повече от очаквания СОД (650,14 лв.) за 2013 г.;
- брой на безработните лица с право на обезщетения при безработица – 114 300, с 2 200 (2,0%) по-малко от очаквания брой за 2013 г. (116 500);
- средногодишен брой пенсионери – 2 195

038, с 1 262 (0,1%) по-малко от очакваните (2 196 300) за 2013 г.

Заложени политики за приходите и разходите през 2014 г.

В областта на приходите, спрямо действащото законодателство, в КБДОО за 2014 г. са заложени следните политики:

- запазват се размерите и съотношенията на осигурителните вноски за фондовете на ДОО, Учителския пенсионен фонд (УПФ) и участието на държавата в осигуряването за фонд “Пенсии” (ФП) чрез трансфер в размер и по ред, определени в чл. 21, т.5 на Кодекса за социално осигуряване (КСО) на нивата от 2013 г.;
- повишават се минималните осигурителни прагове по основни икономически дейности и групи професии средно с 2,6% спрямо 2013 г. с положителен ефект върху приходите от около 22,7 млн. лв.;
- запазва се диференцираният минимален осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, съобразно облагаемия им доход за 2012 г. съответно в размер на 420 лв., 450 лв., 500 лв. и 550 лв.
- запазва се минималният осигурителен доход за земеделските производители и тютюнопроизводители в размер на 240 лв.;
- максималният месечен размер на осигурителния доход се увеличава на 2 400 лв. от 1 януари 2014 г. Ефектът върху приходите на ДОО от увеличението на максималния осигурителен

доход е около 37,0 млн. лв. допълнителен приход от осигурителни вноски. Броят на осигурените лица с осигурителен доход, ограничен на максималния, към края на юни 2013 г. е около 91 000, от които около 17 000 са с действителен деклариран доход до 2 400 лв.

- за 2014 г. се предвижда отново нулева вноска за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” и максималният размер на обезщетението се запазва на 1 200 лв.

В областта на разходите в КБДОО за 2014 г. са заложили следните политики:

- запазват се възрастта и осигурителният стаж за пенсиониране по чл. 68 от КСО на достигнатите през 2013 г. нива;

- осъвременяването на всички пенсии от 1 юли 2014 г. ще се извърши с 3% по т.н. „швейцарското правило”;

- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст се променя по правилото за осъвременяване на пенсиите и от 1 юли 2014 г. става 154,5 лв.;

- максималният размер на получаваните една или повече пенсии (за новоотпуснати и състояние) се запазва в размер на 35% от максималния осигурителен доход и от 1 юли 2014 г. се променя от 770 лв. на 840 лв.;

- вдовишката добавка се запазва в размер на 26,5% от пенсията/пенсиите на починалия съпруг или съпруга;

- запазва се минималният дневен размер на обезщетението за безработица - 7,20 лв. и ограничението му на ниво от 60% от осигурителния доход на лицето преди загубата на работа;

- намалява се референтният период, от който се изчислява обезщетението за бременност и раждане от 24 м. на 18 м. и се запазва периодът на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане на 410 дни;

- увеличава се размерът на обезщетението за отглеждане на малко дете от една до двегодишна възраст на 340 лв.;

- запазва се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице - 540 лв.

Очаквани резултати от заложените параметри в Консолидирания бюджет на ДОО през 2014 г.

1. По приходите и трансферите се предвиждат да постъпят общо 9 376,1 млн. лв., в т.ч. от:

- осигурителни вноски – 4 422,9 млн. лв. (47,2% от общите приходи);

- неданъчни приходи – 18,2 млн. лв. (0,2%);

- трансфери от държавния бюджет – 4 936,0 млн. лв. (52,6% от общите приходи), в т.ч. за:

- участието на държавата във финансирането на фонд “Пенсии” с 12 на сто – 2 618,9 млн. лв. (27,9%);

- пенсии и добавки, финансирани от държавния бюджет – 331,9 млн. лв. (3,5%);

- покриване на недостига от средства – 1 985,2 млн. лв. (21,2%).

2. За 2014 г. се предвижда общо по разходите и предоставените трансфери средствата да бъдат в размер на 9 372,4 млн. лв. В тях са включени разходите:

- за пенсии – 8 147,3 млн. лв. (86,9% от общите разходи);

- за социални помощи и обезщетения – 1141,1 млн. лв. (12,2%);

- за издръжка на службите по социалното осигуряване – 76,7 млн. лв. (0,82%);

- други разходи – 0,2 млн. лв. (0,002%);

- и предоставените трансфери на МТСП – 7,2 млн. лв. (0,08%).

Разходите за пенсии (без пощенска такса и ДДС) през 2014 г. са 8 103,4 млн. лв., като нарастват с 366,7 млн. лв. (4,7%) спрямо очакваното за 2013 г. Това се дължи основно на осъвременяването на пенсиите от 01.04. 2013 г., както и на увеличението от 145,00 лв. на 150,00 лв. на минималния размер на пенсията за трудова дейност и свързаните с него размери. За цялата 2014 г. това ще доведе до 160,5 млн. лв. повече разходи. Фактори са още осъвременяването на пенсиите от 1 юли 2014 г. (119,5 млн. лв. повече), замразяването на възрастта и стажа за пенсиониране на нивата, достигнати от 2013 г. (45,5 млн. лв.), естественият ръст на пенсиите, дължащ се на по-високите размери на новоотпуснатите пенсии в сравнение с размерите на прекратените (около 23,2 млн. лв.), както и увеличаването на тавана на пенсиите от 770,00 лв. на 840,00 лв. (18,0 млн. лв.).

Относителният дял на разходите за пенсии от БВП за 2014 г. е 9,9%. Средният размер на пенсията на един пенсионер през 2014 г. се предвижда да достигне 307,64 лв. (4,8% номинален и 2,9% реален ръст), при очакван среден размер за 2013 г. от 293,55 лева. Планираният нетен коефициент на заместване е 57,9 на сто, при очакван за 2013 г.

– 57,6 на сто.

Разходите за социални помощи и обезщетения за 2014 г. се предвижда да бъдат в размер на 1 141,1 млн. лв. В тази група разходи най-голям дял заемат разходите за:

- паричните обезщетения за безработица – 361,9 млн. лв. (31,7% от разходите за социални помощи и обезщетения);

- обезщетения при временна неработоспособност поради общо заболяване - 327,6 млн. лв. (28,7%);

- обезщетенията за бременност и раждане - 271,5 млн. лв. (23,8%);

- обезщетенията за отглеждане на малко дете до двегодишна възраст – 155,7 млн. лв. (13,6%)

В Консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2014 г. са предвидени

15,4 млн. лв. за финансиране на дейността, свързана с профилактика и рехабилитация на осигурените лица.

Разходите за службите по социално осигуряване (Централно управление и териториалните подразделения на Националния осигурителен институт) са предвидени в размер на 76,7 млн. лв. или 0,82% от общите разходи. В тази сума са включени разходите за заплати, осигуровки, издръжка на системата, разходи за членски внос и капиталови разходи.

Очаква се Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване за 2014 г. да приключи с недостиг в размер на 1 985,2 млн. лв. За да се балансира на нула, този дефицит следва да се финансира от държавния бюджет под формата на допълнителни субсидии за покриване на недостига от средства.

НОВИ ЕЛЕКТРОННИ УСЛУГИ ЗА ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА И ОСИГУРИТЕЛИТЕ, ПРЕДОСТАВЕНИ ОТ НОИ ПРЕЗ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА 2013 Г.

Марин Калчев

директор на дирекция „Информационни системи и моделиране на бизнес процеси”

През последните няколко години електронните услуги, предлагани чрез интернет страницата на Националния осигурителен институт (www.noi.bg), насочени както към осигурителите, така и към осигурените лица, последователно разширяват своя обхват и стават все повече. Като част от основните приоритети на НОИ за подобряване на качеството на услугите и намаляване на административната тежест върху клиентите, справките и другите видове е-услуги обхващат все по-голяма част от дейността на осигурителната институция. В списъка на предлаганите по електронен път възможности попадат все повече програмни продукти, улесняващи достъпа до услугите на НОИ.

В началото на 2013 г. институтът си постави за задача поетапно да въведе в експлоатация редица полезни електронни услуги. Те бяха реализирани през различни периоди от годината в зависимост от предварително одобрения график според приоритетите на създаването им.

В следващите редове е направен преглед на най-новите електронни услуги, предлагани от НОИ от втората половина на 2013 г., както и на няколко услуги, които присъстват в оперативния план за дванадесетмесечието и ще бъдат достъпни на сайта на институцията в края на настоящата година.

Една от новите услуги, която е достъпна чрез интернет-страницата на НОИ от 31 юли 2013 г., е **„Справка за статус на социално осигуряване”**.

Това е справочна електронна услуга, която дава възможност на осигурените лица да проследят своя статус на социално осигуряване за периода от 1997 г. до настоящия момент. Справката се изготвя на базата на наличната в Регистъра на осигурените лица (РОЛ) информация.

След въвеждане на вярна комбинация от единен граждански номер (ЕГН) или личен номер на

чужденец (ЛНЧ) и персонален идентификационен код (ПИК), в рамките на един екран, статусът на социално осигуряване се визуализира във вид на решетка (таблица), състояща се от оцветени в зелено и червено клетки. Те са попълнени със знаци „+” и „-”, съответно при наличие или при липса на данни за социално осигуряване, подадени за лицето в РОЛ за съответния месец и година. При желание справката може да бъде разпечатана от потребителя.

Причините за липсващи данни в справката могат да бъдат неподадени декларации в Националната агенция за приходите (НАП) от работодател или от самоосигуряващо се лице, несъответствие в ЕГН/ЛНЧ на подадените декларации от работодател или самоосигуряващо се лице при промяна на ЕГН/ЛНЧ в съответния период, а също така и отпаднало или ненастъпило основание за осигуряване на лицето.

Справката е достъпна чрез рубриката Е-услуги/Справки/ по ЕГН и ПИК/Справки за социално осигуряване.

От началото на месец октомври 2013 г. чрез интернет страницата на НОИ са достъпни и четири нови електронни услуги, насочени към осигурените лица и позволяващи дистанционното им обслужване при издаването на документи.

Две от услугите са свързани с пенсионното обслужване на лицата. С тях се обогатява наборът от заявяваните и издаваните по електронен път удостоверения, свързани с изплащането на пенсиите. Вече онлайн може да се подава **„Заявление за издаване на удостоверение обр. УП-12 на наследниците на починал пенсионер”**. Документът е необходим на наследниците на починал пенсионер за удостоверяване пред банката до кой месец включително починалият е имал право на пенсия. Услугата е безплатна, а

издадените удостоверения се предоставят на лицата по избор от тях способ, включително и по електронен път, подписани с електронен подпис.

По електронен път може да се заяви и друга търсена от пенсионерите услуга – подаване на **„Заявление за получаване на копирани и заверени документи от пенсионно досие”**. Със заверените копия на документите лицата доказват пред други институции факти и обстоятелства, свързани с положения осигурителен стаж, с осигурителния им доход, както и други факти, свързани с осигурителния процес или полагащата им се пенсия. Изготвянето им се заплаща съгласно Тарифата за услугите на НОИ, като лицата ги получават по заявления от тях способ.

Втората група нови електронни услуги, активни от началото на октомври, е насочена към лицата, които желаят да се възползват от правото си за получаване на обезщетение за безработица от друга държава-членка на ЕС. Първата от тях дава възможност за подаване по електронен път на **„Заявление за удостоверяване на осигурителни периоди от Република България за друга държава-членка на ЕС, ЕИП или Швейцария с преносим документ U1”**. С преносим документ U1 лицата удостоверяват осигурителните си периоди пред институциите от тази група държави във връзка с преценката на правото им на парично обезщетение за безработица. През интернет страницата на НОИ вече може да се подава и **„Заявление за предоставяне на информация от Република България за друга държава - членка на ЕС, ЕИП или Швейцария за членовете на семейството на безработно лице със СЕД U006”**. Със структуриран електронен документ (СЕД) U006 лицата получават информация за членовете на семейството си, която е от значение за преценка на правото на парично обезщетение за безработица в цитираните държави.

И двете електронни услуги са безплатни, а издадените документи се предоставят на лицата по избор от тях способ, включително и по електронен път, подписани с електронен подпис.

В началото на месец декември стартираха още четири електронни административни услуги, към които бе заявен сериозен интерес от клиентите на НОИ. Три от тях са насочени към осигурените лица, а една – към осигурителите.

Е-услугите, предназначени за хората в осигуряване, предоставят възможност за онлайн подаване на изискващи се документи, свързани

с правото за изплащане на обезщетения от НОИ. Две от тях са в сферата на пенсонното обслужване на лицата, а една е свързана с обещанията за безработица.

С внедряването на услугата **„Подаване на документ за семейно и имотно състояние и за годишния доход на член от семейството”** вече се предлага административна услуга, с която се осъществява бърз обмен на информация при отпускане на социални пенсии с подоходен тест.

С възможността за електронното **„Подаване на декларация за встъпване или не в нов брак на преживял съпруг/съпруга и друга информация за наследници на починал наследодател”** се улеснява задължителното уведомяване на НОИ от страна на получаващите наследствени пенсии за настъпили нови обстоятелства, влияещи върху правата им за изплащане на пенсиите.

Аналогична възможност се предоставя и на лицата, получаващи обезщетение за безработица. Чрез услугата **„Подаване на декларация за промяна в обстоятелствата за изплащане на парично обезщетение за безработица”** по електронен път те могат, подавайки декларацията и приложените към нея изискващи се доказателствени документи, да изпълнят задължението си за информиране при настъпили обстоятелства, водещи до спиране или прекратяване на изплащаните обезщетения.

Тъй като са реализирани с цел изпълняване на нормативни изисквания, и трите услуги са безплатни.

Услугата, насочена към осигурителите, е **“Заявление за издаване на удостоверение за наличието или липсата на трудови злоупотреки”**. Тя е реализирана вследствие на проявения интерес от осигурителите, които в документацията на провежданите от тях обществени поръчки, конкурси и др. са включили като критерии за оценка на кандидата и клауза за наличието или липсата на трудови злоупотреки. Срещу платена такса НОИ вече издава и по електронен път такова удостоверение, чрез което осигурителят доказва липсата или наличието (брой, вид, последици) на трудови злоупотреки, станали през съответния период и официално регистрирани в НОИ.

Последната група електронни услуги на института са достъпни на интернет страницата му в рубриката Е-услуги/Административни услуги. За тяхното ползване се изисква попълване на ЕГН и ПИК или наличието на електронен подпис.

АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА ПО ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ ЗА 2013 Г.

Петър Грозданов

главен експерт по осигуряването в дирекция „Обезщетения и краткосрочни плащания”

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване (ДОО) се определят средствата, които да се разходват като парични помощи за профилактика и рехабилитация. Условието за тяхното ползване и изплащане са определени с Наредба №1 от 13 февруари 2007 г. на Надзорния съвет на Националния осигурителен институт за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация.

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат лицата, за които са били внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеци, предхождащи месеца, през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Това изискване не се отнася за лица с увреждане, получено в резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест.

Право на парични помощи имат и лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване, не са осигурени и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл.

Паричната помощ на всяко правоимащо лице се предоставя еднократно в рамките на една календарна година, като продължителността е 10 дни.

Финансирането на дейността по профилактика и рехабилитация през 2013 г. се осъществи при следните условия:

- покриване на средства за не повече от общо 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледи и изследвания) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;

- частична парична помощ за хранене в размер на 5,00 лв. за един храноден;

- лимит за една нощувка в размер на 18,00 лв.

На основание § 5 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за бюджета на ДОО дейността по профилактика и рехабилитация за 2013 г. се извърши в следните изпълнители:

1. дружества, в които едноличен собственик на капитала е Националният осигурителен институт;

2. специализирани болници за рехабилитация, получили разрешение за лечебна дейност от министъра на здравеопазването за дейности по рехабилитация, както и лечебни заведения за болнична помощ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения, които извършват дейности по рехабилитация.

За 2013 г. НОИ сключи договори с 15 юридически лица за общо 48 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация, като програмата стартира от 15 март т.г.

Изпълнителите, в които се извърши дейността по профилактика и рехабилитация, се намираха на територията на 16 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново и Смолян.

За 2013 г. предвидените средства за профилактика и рехабилитация бяха в размер на 15 362 329 лв. За периода на програмата се издадоха 37 860 удостоверения на правоимащите лица.

Общо **изплатените суми** по фондове на ДОО към 18.11.2013 г. са в размер на 14 299 788 лв. разпределени, както следва:

• от фонд „Общо заболяване и майчинство“ - **3 794 711,00 лв.**;

• от фонд „Пенсии“ - **490 197,50 лв.**;

• от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ - **8 663,50 лв.**;

• от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ - **6 156,00 лв.**

Разпределението на **изразходваните средства** по предоставени услуги е:

• за нощувки – **6 566 851,50 лв.**;

• за диагностични и терапевтични процедури – **5 908 674,50 лв.**;

• за частична парична помощ за хранене – **1 824 262,00 лв.**

Средната издръжка на едно лице, ползвало програмата за профилактика и рехабилитация за 2013 г., е в размер на 391,36 лв.

Към 18.11.2013 г. са изплатени разходи по 36 539 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

- от фонд „Общо заболяване и майчинство“ - **35 240 бр.**;
- от фонд „Пенсии“ - **1 261 бр.** ;
- от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ - **22 бр.** ;
- от фонд „Трудова злополука и професионална болест“ - **16 бр.**

В разпределението по фондове с относителен дял 96,4% от общия брой лица, ползвали паричната помощ за профилактика и рехабилитация, са от фонд „Общо заболяване и майчинство“, 3,4% са от фонд „Пенсии“ и под 1% от фондовете „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

По брой издадени удостоверения на първо място е териториалното поделение (ТП) на НОИ в гр. София – 5 324 бр. Следват ТП на НОИ – гр. Пловдив с 3 567 бр., ТП на НОИ – гр. Стара Загора с 2 467 бр., ТП на НОИ – гр. Варна с 2 112 бр. и ТП на НОИ – гр. Бургас с 2 056 бр.

От проведените профилактика и рехабилитация лица с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 64,19%, на периферната нервна система – 26,05% и на централната нервна система – 2,59%.

Разпределени по възраст, най-голям е относителният дял на лицата над 51-годишна възраст – 59,77%, което кореспондира с по-високата заболеваемост сред тази възрастова група. На второ място с 38,02% е дялът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е относителният дял на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 2,19%. От ползвалите паричната помощ лица 63,80% са жени.

По групи намалена работоспособност/вид и степен на увреждане броят на лицата, ползвали програмата на НОИ, е следният:

- с пожизнена инвалидност – 136 лица;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 562 лица;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 528 лица;

- над 90 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 177 лица.

Данните от изхода на лечението през 2013 г. показват, че с подобрение са 99,82% от лицата, с непроменено здравословно състояние 0,09% и с влошено – 0,09%.

Относителният дял на изплатените средства по предоставени услуги към 18.11.2013 г. е:

- за нощувки – 45,93% от общия разход на средствата за 2013 г.;
- за диагностични и терапевтични процедури – 41,32%;
- за частична помощ за хранене – 12,75%.

От общия брой лица – 57,97% са провели профилактиката и рехабилитацията в изпълнителите на дейността към „ПРО“ ЕАД, като за тях са изплатени 8 277 318 лева.

В изпълнение на дейността към „СБР-НК“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 22,24% от общия брой лица, като за тях са изплатени – 3 045 944 лева.

На трето място е Военно-медицинска академия, с относителен дял на преминали лица – 7,87% и изплатени средства – 1 073 262 лева.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ на територията, на която се намират изпълнителите на дейността, на основание чл. 17 от Наредба №1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. С Инструкция за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителя на дейността. През 2013 г. са извършени 96 проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 32 ревизионни актове за начет в размер на 3 221,35 лева.

Програмата за профилактика и рехабилитация ежегодно изпълнява предназначението си и поставените дългосрочни задачи в икономически, здравен и социален аспект. Тя има за цел да подобрява здравето на лицата в трудоспособна възраст и да подпомага връщането им в обичайната семейна, професионална, културна и обществена среда и в същото време да подобрява качеството на живота на осигурените лица.

На фокус

ТЕРИТОРИАЛНОТО ПОДЕЛЕНИЕ НА НОИ В ГР. БУРГАС – ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА И ПОСТИГНАТИ РЕЗУЛТАТИ ЗА ПЪРВОТО ДЕВЕТМЕСЕЧИЕ НА 2013 Г.

Енчо Жеков

директор на териториално поделение на НОИ – гр. Бургас

Бургас е сред областните градове, в които е съсредоточена сериозна част от икономическата мощ на България. В основата на неговото развитие стоят не само активната бизнес среда за туристическия бранш в региона, но и наличието на редица важни инфраструктурни обекти и производствени предприятия. Благодарение на тях се създава благоприятна икономическата обстановка и се стимулира заетостта в областта. Това е превърнало Бургас в един от големите бизнес и административни центрове в Източна България.

Посочената комбинация от наличието на добре развит бизнес модел и необходимостта от ефективно работеща (вкл. социално-осигурителна) администрация поставя пред териториалното поделение на Националния осигурителен институт (ТП на НОИ) в гр. Бургас изискването да се справя успешно с вменените му административни и социални функции и непрекъснато да подобрява качеството на услугите, които предлага на своите клиенти. Така структурата е изправена пред предизвикателството да реализира на територията на Бургаска област мисията на НОИ да управлява законосъобразно, прозрачно и ефективно средствата на държавното обществено осигуряване, като извършва качествено обслужване на клиентите от областта.

Дейността на териториалното поделение на НОИ в гр. Бургас се осъществява в основната сграда на НОИ в града, намираща се на бул. “Стефан Стамболов” №126. Работата на служителите в нея се подпомага от специално създадените филиали и офиси в градовете Карнобат, Айтос, Поморие, Царево, Несебър, Средец, Сунгурларе и в с. Руен. Ефективността на създадената административна структура се подкрепя и от обособеното през 2006 г. архивохранилище за съхраняване на

разплащателни ведомости и документи на обявените в несъстоятелност осигурители без правоприемник.

В трите приемни на централния офис на НОИ в Бургас се извършва обслужване на граждани и осигурители по няколко основни направления. В тях се приемат документи за отпускане, изменение, спиране, прекратяване и възобновяване на пенсии, включително и по международни договори.

Осъществява се и дейността по отпускане и изплащане на парични помощи за безработица, временна неработоспособност, гарантираните вземания и др. Издават се и се заверяват осигурителни книжки, удостоверения за ползване на парична помощ за профилактика и рехабилитация, както и такива за персонален идентификационен код (ПИК) и за идентификационен код на осигурител (ИКО). Сред предлаганите услуги е и “Издаване на удостоверение за трудов/осигурителен стаж и осигурителен доход от Осигурителния архив на НОИ”. Освен това, през приемните на НОИ се вхадират и всички жалби и запитвания на гражданите.

В изнесените работни места се извършат следните административни услуги:

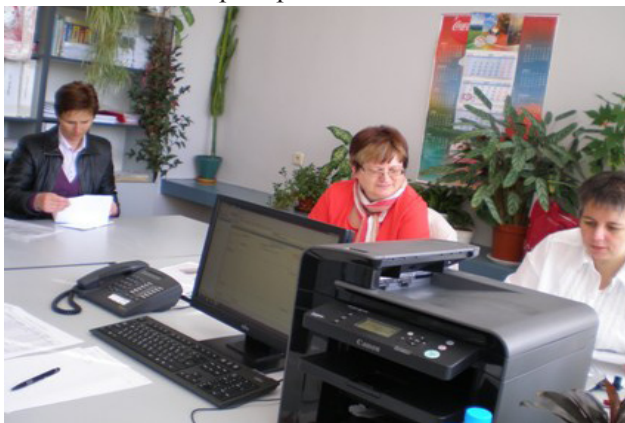
- осъществява се дейността по отпускане и изплащане на обезщетения за безработица;
- извършва се прием и проверка на документи за парични обезщетения за временна неработоспособност;
- предоставят се консултации на граждани и осигурители.

Структура

В съответствие с изискванията на Закона за държавния служител организационната структурата на ТП на НОИ – гр. Бургас е разделена на две основни структурни единици – обща и специализирана администрация. В първата група влизат отделите и секторите, отговарящи за административното, правното и информационното обслужване на териториалното поделение, а във втората са включени структурите, занимаващи се с практическото изпълнение на разписаните в Правилника за организацията и дейността на НОИ задължения.

В общата администрация попадат отделите “Човешки ресурси, административно, правно и информационно обслужване” и “Финансово-счетоводна дейност”, като в състава на първия отдел са включени два сектора – “Информационни системи” и “Човешки ресурси, правно обслужване и административно-стопански дейности”.

В специализираната администрация на ТП на НОИ – гр. Бургас влизат три отдела, които отговарят за основните функционални направления на дейността в териториалното поделение.

Отдел “Пенсии” извършва администрирането на правата и задълженията на осигурените лица по отношение на пенсиите. В него са обособени три сектора, като всеки от тях отговаря за различна част от пенсионното производство. Между структурите

са разпределени задълженията по отпускането и изплащането на пенсиите, както и по цялостното пенсионно обслужване на клиентите.

Отдел “Краткосрочни плащания и контрол” се занимава с дейностите, свързани с краткосрочните обезщетения. Той също е съставен от три сектора. Два от тях отговарят за преценката на правото и изплащането на паричните обезщетения за безработица, на гарантираните вземания и на обезщетенията за временна неработоспособност. Третият пък се занимава с дейностите по контрола на разходите на държавното обществено осигуряване.

Отговорната задача на третия отдел (“Осигурителен архив”) е да осъществява събирането, обработката и съхранението на осигурителния архив с информация за осигурители, прекратили дейността си и останали без правоприменик. В това звено се извършва електронното архивиране на разплащателната документация и издаването на документи за осигурителен стаж и доход от осигурителния архив на НОИ.

В структурите на ТП на НОИ – гр. Бургас работят общо 156 души, разпределени между общата и специализираната администрация в съотношение едно към пет. Близко 81% (126 души) от общия числен състав на териториалното поделение е зает в специализираната администрация. Най-много служители са съсредоточени в отдел „Пенсии”, където работят 63 души. Шест по-малко са занимаващите се с краткосрочните плащания и контрола. Групата на служителите в специализираната администрация се допълва от шестимата служители, отговарящи за обработката на осигурителния архив.

Повече от половината от общо 24-те служители, работещи към общата администрация на териториалното поделение, са заети с административната дейност и правното ѝ обслужване. За това отговарят 14 колеги. Други десет се занимават с финансовите и счетоводните въпроси.

На директно подчинение на директора на териториалното поделение са петима служители, като това са членовете на медицинската комисия и финансовият контролор.

От гледна точка на заеманата длъжност най-голям е броят на служителите на ТП на НОИ – гр. Бургас на позициите “специалист” и “експерт по осигуряването”. Почти една трета от работещите в структурата са на тези длъжности – съответно 27 и 24. След тях се нареждат главните специалисти,

които наброяват 20 души. Почти толкова (18) са и старши инспекторите по осигуряването.

Интересна е структурата на персонала и по признак "образователен ценз". Близко 77% (119 души) от работещите са с висше образование, а 23% са със средно образование. Данните показват още, че жените са преобладаващата част от персонала, а мъжете са едва 13%.

Анализът на заетите в структурата на НОИ в гр. Бургас по отношение на критерия "прослужено време в структурата на НОИ" показва, че преобладават служителите с дългогодишен стаж в системата. Почти 37% са на работа в института от 5 до 10 години. Други 30% пък са натрупали над 20 години осигурителен стаж. Около 17% са част от екипа на НОИ между 10 и 15 години.

Финансови резултати за първото девет-месечие на 2013 г.

Дейността на ТП на НОИ - гр. Бургас е насочена към изграждане и поддържане на адекватна система за финансово управление и контрол, гарантираща постигане на стратегическите цели на НОИ и опазване на обществените интереси при спазване на принципите за законосъобразност, добро финансово управление и публичност. Част от системата за финансово управление и контрол са контролните дейности, въведени чрез утвърдените вътрешни правила, инструкции, заповеди и други вътрешни актове на НОИ, с които са регламентирани дейностите, свързани с управлението на човешките ресурси, финансово-счетоводната отчетност, управлението на имуществото, обществените поръчки, достъпа до активи и информация и специфичните дейности, свързани с обезщетенията, пенсионното производство, осигурителния архив и др.

Отчитането на приходите и разходите в ТП на НОИ - гр. Бургас е организирано в съответствие с утвърдената от НОИ Счетоводна политика, съобразена със Закона за счетоводството и други нормативни актове. Утвърдени са и работни инструкции, чрез които да се гарантира доброто финансово управление, законосъобразност, спазване на регламентираният срокове, предотвратяване и минимизиране на грешки и пропуски:

- Работна инструкция относно условията и реда за прилагане на тарифа за цените и начините на ценообразуване за изготвяне на специализирани продукти и услуги;
- Работна инструкция относно командирова-

не на служителите и отчитане на разходите за командировки;

- Работна инструкция за предоставяне и прекратяване на права за работа с регистрите, съдържащи лични данни, справочната система на НОИ, ползване на електронна поща и интернет;
- Работна инструкция относно издаване на удостоверения за ползване правото на парични помощи за профилактика и рехабилитация и изплащане на парични помощи за профилактика и рехабилитация.

За периода 1 януари – 30 септември 2013 г. в ТП на НОИ – гр. Бургас са събрани средства по начислени вземания както следва:

- от ревизионни актове за начет по чл.110 от КСО - 22 803,46 лв., от които главница – 12 841,58 лв. и лихва – 9 961,88 лв.;
- от наказателни постановления и др. – 10 235,00 лв.;
- от разпореждания по чл.114 от КСО (ПОВН) – 42 617,98 лв., от които главница е 33 331,57 лв. и лихвата – 9 286,41 лв.;
- от разпореждания по чл.114 от КСО (ПОБ) - 100 936,88 лв., от които 95 630,35 лв. са главница и 5 306,53 лв. лихва;
- от разпореждания по чл.98, ал.2 и чл.114, ал.5 от КСО – 14 567,28 лв., в това число: главница – 11 996,69 лв., лихви – 2 570,59 лв.

За същия период, извън посочените по-горе суми, от НАП (по всички направления) са събрани суми в размер на общо – 8 347,62 лв. (главници и лихви).

От началото на годината до края на септември 2013 г. са изплатени пенсии в размер на 320 345 884,65 лв., от които :

- от фонд "Пенсии" - 311 053 421,93 лв.;
- от фонд "Пенсии, несвързани с трудовата дейност" - 7 867 039,29 лв.;
- от фонд "Трудова злополука и професионална болест" - 1 425 423,43 лв.

От 1 януари до 30 септември 2013 г. по дейността за профилактика и рехабилитация са обслужени 2 083 осигурени лица и са изплатени парични помощи в размер на общо 695 972,50 лв. за 1 783 лица. Няма изразходвани средства от фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност", а разпределението при другите два фонда е следното:

- от фонд "Общо заболяване и майчинство" - 685 153,00 лв. за 1 755 лица;
- от фонд Пенсии – 10 819,50 лв. за 28

лица.

В касата на ТП на НОИ - гр. Бургас са обслужени 9 523 клиенти, като са внесени суми по Тарифата на НОИ, както и такива по надвзети обезщетения и помощи по КСО, наказателни постановления, разпореждания и др. в размер на 85 507,12 лв.

Резултатите от извършените проверки от страна на финансовия контролор на ТП на НОИ - гр. Бургас за първите девет месеца от годината са документирани в контролни листове и експертни становища, както и в електронния регистър. Те показват, че за този период в структурата са издадени 1 261 бр. контролни листове за извършване на разход, 47 бр. контролни листове за поемане на задължения и 39 бр. становища. В процеса на тяхното издаване е извършена проверка на над 8 400 бр. документи. За периода са проведени десет конкурсни процедури по реда на Закона за обществените поръчки.

Отчет за дейността

Отдел “Краткосрочни плащания и контрол”

Служителите в отдел “Краткосрочни плащания и контрол” наброяват общо 57 души. Сред тях най-голям е дялът на тези на длъжност “старши инспектор по осигуряването”, които са 18 или 31,6% от общия брой заети в отдела. Наполовина по-малко са специалистите и старши експертите по осигуряването, съответно 10 и 9 души. Шестима пък са на длъжност “главен експерт по осигуряването”.

Разпределението на длъжностите в отдела от гледна точка на отговорностите на служителите показва, че най-голям е броят на тези, които се занимават с контрол по разходите на ДОО. Това са 23 от общо 57-членния състав на звеното. Това означава, че около 40% са тези, които изпълняват контролни функции. Останалите 60% от екипа са разпределени поравно между другите две направления - “Парични обезщетения за безработица и гарантирани вземания” и “Парични обезщетения за временна неработоспособност”.

Всеки един от секторите в рамките на отдел “КПК” отговаря за реализацията на определена част от вменените на структурата задължения. Дейността по администрирането им се реализира от трите сектора в няколко основни направления.

За периода 1 януари – 30 септември 2013 г. в ТП на НОИ – гр. Бургас са приети и обработени общо 125 бр. декларации за трудови злополуки. Признатите трудови злополуки (по чл. 55, ал. 1

и по ал. 2 от КСО) са 121 бр., като 9 от тях са завършили със смърт. До края на септември 2013 г. в териториалното поделение са регистрирани средно 8 193 лица с право на обезщетение за безработица, като средно на месец те са 910. Общият брой на изплатените обезщетения за безработица е 59 354 бр., което прави средно по 6 595 на месец. Общата сума на изплатените обезщетения за безработица възлиза на 13 310 397,67 лв., а средният размер на обезщетението - на 224,25 лв. Броят на приетите в НОИ заявления за изплащане на парични обезщетения и помощи от ДОО е 79 215, а общата сума на изплатените такива - 24 070 831 лв.

Отдел “Пенсии”

В отдел “Пенсии” в ТП на НОИ – гр. Бургас най-значителен е броят на служителите на длъжностите “главен специалист” и “експерт по осигуряването”. Те са съответно - 20 и 18 души, което е общо над 2/3 от всички работещи в структурата. На трето място по брой, с два пъти по-малко представители, е позицията “специалист”.

Данните от януари до септември 2013 г. за регистрираните заявления показват, че над 23 800 лица са били консултирани по пенсионни въпроси. Средномесечният брой на пенсионерите, на които териториалното поделение изплаща пенсии, е 109 130, а броят на изплащаните средно на месец пенсии е 155 040. Общият размер на изплатените пенсии за периода е 35 593 987,18 лв.

Екипът на отдел “Пенсии” е приел общо 4 645 заявления за отпускане на пенсия, от които 4 336 за лични и 309 за наследствени пенсии. Броят на заявленията за изменение на вече отпуснатата пенсия е 6 753, а този на другите видове заявления - 12 406.

За същия период разгледаните от медицинската комисия решения на ТЕЛК са 5 563 бр. Издадени са 50 разпореждания за неправилно получени пенсии по вина на гражданите, като надвзетата сума по тях възлиза на 67 423,57 лв. Общият размер на възстановените суми, вследствие на неправилно получени пенсии, е 16 010,80 лв.

Наблюденията на служителите от отдел “Пенсии” показват, че трите най-често срещани причини за възникване на подобен род начети са:

- неспазване на чл. 14 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж – лицата не съобщават за настъпили обстоятелства, които водят до спиране и/или прекратяване на пенсията;
- неправилно получени след смъртта на пенсионера пенсии, отпуснати по европейските

регламенти или международните договори;

- преизчисляване на пенсии по регламент 883/2004 или по двустранни договори – налага се при установяване на дублиран стаж на едно осигурено лице в България и друга държава.

През април 2013 г. ТП на НОИ - гр. Бургас за втори път бе домакин на българо-германски консултация дни. Срещата с заинтересованите лица се проведе в териториалното поделение, тъй като броят на лицата със стаж извън страната на територията на Бургаска област е значителен. Четири екипа от експерти на Националния осигурителен институт и Германското пенсионно осигуряване предоставиха общо 265 консултации по конкретни въпроси и казуси, свързани с придобиване право на българска и германска пенсия.

Отдел “Осигурителен архив”

До края на септември 2013 г. в отдел “Осигурителен архив” е приета осигурителната документация на общо 143 прекратени осигурители. Броят на делата с приета документация е 1 875. За целия период в териториалното поделение са подадени общо 2 756 заявления за издаване на удостоверения за осигурителен стаж/доход. Отделът е издал общо 3 547 такива документи. От тях най-голям дял представляват удостоверенията за осигурителен доход (УП-15), които са 1 431. Издадените удостоверения за осигурителен стаж (УП-13) са 905, което е 25,5% от всичко издадено. Близко 33% (1 431 бр.) от издадените документи пък са подготвени и изпратени уведомителни писма за отказ за издаване на документи за осигурителен стаж и/или доход. Основната причина за изготвянето им е липсата на предадена документация от осигурителя и/или липсата на данни за заявителя в предадената и съхраняваната в териториалното поделение документация на прекратен осигурител.

Отдел “Човешки ресурси и административно, правно и информационно обслужване”

1. Обучения

С цел подобряване ефективността при обслужването на клиентите и повишаване на експертността на кадрите през първите девет месеца на 2013 г. в териториалното поделение на НОИ в гр. Бургас са проведени общо 11 обучения, някои от които под формата на работни срещи и семинари. Всяко едно от тях е строго дефинирано като насоченост и обхваща области от дейността на НОИ, които са от ключово значение за института. Провеждането им подпомогна развитието и затвърждаването на компетенциите на работещите в териториалното поделение. Част от обученията са насочени към конкретизиране на дейностите по теми, засягащи социалната сфера като цяло, други - към усъвършенстване мениджмънта вътре в системата на НОИ. Специално внимание е отделено на финансовия контрол и свързаната с него материя. Преносът на права в Европейския съюз и координацията на системите за социална сигурност при прилагането на европейските регламенти също са застъпени като теми на семинарите.

2. Правно обслужване

За периода 1 януари - 30 септември 2013 г. в деловодството на териториалното поделение в гр. Бургас са постъпили общо 231 жалби от физически и юридически лица по реда на чл. 117 от КСО, от които:

- по обжалвани актове на отдел “Краткосрочни плащания и контрол” – 112 бр.;
- по обжалвани актове на отдел “Пенсии” – 119 бр.;

Общият брой на постановените от директора решения по чл. 117, ал. 3 от КСО е 231, от които:

- по обжалвани актове на отдел “Краткосрочни плащания и контрол” - 94 броя;

- по обжалвани актове на отдел “Пенсии” - 119 броя;

Актовете за прекратяване, постановени по недопустими жалби, са 18 на брой.

Най-честите причини за депозиране на жалби от страна на лицата са основно в две направления:

1. Обжалване на актове на отдел “Краткосрочни плащания и контрол”. Споровете най-често се отнасят до правото, размера, периода или началната дата на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност. С такъв характер са 47,32% от общия брой жалби.

2. Обжалване на актове на отдел “Пенсии”. Най-честите причини за обжалване са:

- отказ за отпускане на пенсия;
- намаляване размера на пенсията или прекратяването ѝ, въз основа на документ с невярно съдържание;
- неправилно определяне размера на пенсията, поради неправилно зачитане на осигурителен стаж, неправилно зачитане на осигурителен доход или неправилно изчисляване на индивидуален коефициент;
- неоснователно и неправилно зачитане на категорията на положения труд, както и неправилно отказване на категория труд;
- относно началната дата на отпускане на пенсията.

Анализи

МИНИМАЛНИТЕ ПЕНСИИ В БЪЛГАРИЯ КАТО ФОРМА НА СОЦИАЛНА ЗАЩИТА

Зоя Славова

началник-отдел “Анализ и управление на риска”, дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

Ретроспекция

Още в старото пенсионно законодателство у нас регулациите за изчисляване на пенсията съдържат рамкови ограничения относно максималния и минималния доход, от който може да се изчисли пенсията. Успоредно с правилата за изчисляване на размера на съответния вид пенсия съществуват и изрични правила, указващи какъв може да бъде най-големият и най-малкият размер на пенсията. Ето няколко примера:

Пример 1. В приетия през 1925 г. Закон за пенсиите за изслужено време е записано, че размерът на получаваната месечна пенсия не може да бъде по-голям от 5 500 тогавашни лева, нито по-малък от 500 лв. Минималната пенсия е 11 пъти по-малка от максималната.

Пример 2. Съгласно Закона за общественото осигуряване от 1949 г., размерът на личната пенсия за старост не може да бъде по-малък от 3 000 лв. месечно. Максималният размер на личната пенсия за старост тогава е 18 000 лв. месечно. Както се вижда, в онзи момент минималната пенсия е 6 пъти по-малка от максималната.

Прегледът на най-старите пенсионни разпоредби в България показва, че минималните размери за отделните видове пенсии са определяни във фиксиран размер в абсолютна легова стойност. По-късно обаче се възприема принципът на увеличаване на минималните размери в зависимост от социално-икономическата конюнктура в страната. Поради по-малката динамика в икономическите процеси и равнището на инфлацията в миналото, покачването на минималните размери на пенсиите назад във времето е извършвано на много по-продължителни времеви интервали, отколкото през последните десетилетия.

През 1973 г. в Закона за пенсиите за пръв път е създадено правото и се урежда отпускането на социална пенсия на:

- инвалиди с първа или втора група инва-

лидност, навършили 16-годишна възраст;

- стари хора, навършили 70-годишна възраст, чиито постоянни доходи на член от семейството са под специално определена със закон годишна сума.

Размерът на социалната пенсия до 1990 г. е фиксиран в абсолютна парична стойност. От 1990 г. до 1992 г. размерът ѝ се определя като процент от минималната работна заплата за страната. След 1992 г. размерът на социалната пенсия започва да се определя от Министерския съвет, като от същата година тя става измерител за минималните размери на останалите видове пенсии. Те се изчисляват в различен процент от размера на социалната пенсия, в зависимост от характера на полагаща се пенсия. Когато пенсиите (заедно с всички увеличения и добавки по Закона за пенсиите) са изчислени в по-нисък размер от установените в закона минимални размери, те се приравняват и се изплащат в гарантирания минимален размер за съответния вид пенсия.

От началото на 2000 г. социалната пенсия се обособява в два подвида: социална пенсия за старост и социална пенсия за инвалидност. До 1 юли 2006 г. първата служи за измерител на минималните размери на всички видове пенсии, включително и на социалната пенсия за инвалидност. До тази дата минималната лична пенсия за осигурителен стаж и възраст се равнява на 115% от социалната пенсия за старост.

В средата на 2006 г. се предприема съществена промяна при определянето на минималния размер на пенсията за съответния вид. От 1 юли същата година минималните размери на пенсиите за трудова дейност и минималните размери на наследствените пенсии са отделени от социалната пенсия за старост. Те започват да се определят като процент от нормативно определен минимален размер на личната пенсия за осигурителен стаж и

възраст при пълен осигурителен стаж.

От 2007 г. минималният размер на личната пенсия за осигурителен стаж и възраст при пълен стаж се определя от Народното събрание с приемането на Закона за бюджета на ДОО за съответната календарна година. Минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст при непълен стаж се фиксира на 85% от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст при пълен стаж. Чрез двата диференцирани минимални размера на пенсията за осигурителен стаж и възраст (според това дали е с пълен или непълен стаж) се постига повече справедливост и адекватност предвид осигурителното участие, измерено с продължителността на стажа.

По сега действащото законодателство, в зависимост от вида на отпусканата пенсия, като измерител се използва един от двата нормативно определени размера:

- минималният размер на личната пенсия за осигурителен стаж и възраст при пълен осигурителен стаж;
- размерът на социалната пенсия за старост.

Социална защита чрез минималната пенсия в наши дни

Минимална социална защита чрез минималната пенсия в наши дни се осигурява на възрастни хора, инвалиди, сираци, вдовци/вдовици и лица без стаж или с недостатъчен стаж и нисък осигурителен доход поради наличието на редица социално-битови фактори.

В българското законодателство за право на

социална пенсия за старост изискванията са:

- лицето да е навършило 70 години;
- годишният доход на член от семейството (или личният доход, ако живее сам) към датата на навършване на възрастта да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца.

От всички пенсионни плащания социалната пенсия за старост е единствената, за правото на която се прилага подоходен тест. Измерителят “гарантиран минимален доход” основно се използва за определяне размера на социалните помощи в системата на социалното подпомагане. Когато при отпускането на трудова пенсия изчисленият размер се окаже по-нисък от минималния размер, той се приравнява на него.

Това приравняване и дофинансиране до минималния размер на пенсията се извършва въз основа на един от основните принципи на държавното обществено осигуряване – солидарността. Това се случва най-често поради ниски заплати – респективно ниски осигурителни доходи, както и поради ниска продължителност на стажа. Размерът на гарантирания минимален доход се определя от Министерския съвет.

Предвид участието на лицата в осигуряването за повече от един осигурен социален риск, при настъпване на осигурително събитие, касаещо пенсия, те имат правото на повече от една пенсия, при спазване на условията за съвместяване на видовете пенсии. Пенсионното законодателство позволява едновременно получаване на някои от гарантираните минимални пенсионни плащания, включително добавки към пенсиите (за чужда

Таблица 1. Пропорция на пенсионерите с една минимална пенсия по видове пенсии от общия брой пенсионери, получаващи само пенсия в минимален размер (към 31.12 2012 г.)

№	Пропорция	Вид на пенсията
1	61,61%	Лична пенсия за осигурителен стаж и възраст
2	16,10%	Лична пенсия за инвалидност общо заболяване
3	10,21%	Наследствена пенсия за инвалидност общо заболяване
4	9,00%	Социална пенсия за инвалидност
5	1,30%	Наследствена пенсия за осигурителен стаж и възраст
6	0,60%	Социална пенсия за старост
7	0,37%	Лична пенсия за инвалидност трудова злополука и професионална болест
8	0,26%	Лична пенсия за военна инвалидност
9	0,23%	Персонална пенсия
10	0,20%	Наследствена пенсия за инвалидност трудова злополука и професионална болест
11	0,10%	Наследствена пенсия за военна инвалидност
12	0,02%	Пенсия за гражданска инвалидност
	100%	Общо

помощ, вдовишка и т.н.).

Минималните пенсии, изплащани от различните фондове на ДОО, се делят на:

- **Контрибутивни** пенсии за трудова дейност - изплащат се изцяло от фонд “Пенсии”, с изключение на пенсията за трудова злополука и професионална болест, която се изплаща от едноименния фонд. Те се финансират от осигурителни вноски и субсидии от държавния бюджет.

- **Неконтрибутивни** пенсии - изплащат се от фонд “Пенсии, несвързани с трудова дейност”. Финансират се изцяло от държавния бюджет.

Таблица 2. Пропорция на пенсионерите, получаващи само една пенсия в минимален размер (контрибутивен или неконтрибутивен тип)

№	Пропорция	Разпределение по типа на пенсията
1	89,70%	Пенсионери с минимална пенсия за трудова дейност – контрибутивен тип
2	10,30%	Пенсионери с минимална пенсия за нетрудова дейност – неконтрибутивен тип

Някои от видовете лични пенсии за трудова дейност (контрибутивни) могат да бъдат съвместявани с неконтрибутивни пенсии, които не са базирани на трудова дейност и осигурително участие. В тези случаи лицето по свой избор посочва най-благоприятната от пенсиите, на която има право, и нея получава в пълен размер

(100%). Останалите пенсии, на които то има право, се изплащат в половин размер (50%). Изключение прави единствено социалната пенсия за инвалидност, която се получава в размер “една четвърт” (25%).

Неконтрибутивните пенсии се отпускат директно в нормативно определен минимален размер за съответния вид по даден признак, като степен загубена работоспособност или инвалидност, звание или чин.

Чрез минималните пенсии се постига осигуряване на минимален доход с получаване на контрибутивна или неконтрибутивна пенсия или пенсии. Гарантираният от закона минимален размер на пенсионното плащане за съответния вид пенсия изпълнява предназначението си на минимална социална защита по линия на общественото осигуряване, следвайки посочения вече принцип на солидарността. Ако нивата на трудовите пенсии, отпуснати при пълен стаж, са сравнително ниски, се наблюдават множество случаи на сериозно стопяване на разликата между техните размери и тези на гарантираните минимални пенсии. Тогава връзката между участието в осигуряването и размера на полагащата се пенсията става похлабава, а тази връзка има жизненоважно значение за адекватността на пенсиите и за финансовата стабилност на пенсионната система.

Анализи

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ МЕЖДУ ОБЕЗЩЕТЕНИЯТА ЗА БАЩИНСТВО В БЪЛГАРИЯ И ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

Георги Желев

началник на отдел “Краткосрочни обезщетения по договори”, дирекция “Европейски регламенти и международни договори”

България

Съгласно българското законодателство бащите имат право да получават парично обезщетение при раждане на дете в рамките на 15 календарни дни. За придобиване на това право те трябва да отговарят на следните условия:

1. Към началото на отпуска при раждане на дете да са осигурени за общо заболяване и майчинство;

2. Да имат най-малко 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за общо заболяване и майчинство.

3. Да им е разрешен отпуск при раждане на дете.

Дневното парично обезщетение при раждане на дете се определя по същия начин, както за бременност и раждане и е в размер 90 на сто от среднодневния осигурителен доход на бащата за 24-те календарни месеца, предхождащи месеца, в който е датата, считано от която е разрешен отпуск. Това обезщетение също се ограничава до среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението, но не може да бъде по-малко от минималната дневна работна заплата за страната за съответния период. Изплаща се от датата на изписване на детето от лечебното заведение.

През първото шестмесечие на 2013 г. Националният осигурителен институт е изплатил общо 10 793 обезщетения при раждане на дете в общ размер на 3 107 996 лв.

Великобритания

Общите условия за придобиване на правото на обезщетение за бащинство във Великобритания са следните:

1. Лицата следва да са работили при един и същ работодател поне 26 седмици, които включват и завършват с 15-та седмица преди очакваната седмица на раждане, като останат на работа при същия работодател до раждането.

2. Да получават седмично възнаграждение не

по-ниско от минималния размер през последните 8 седмици от периода до 15-та седмица преди очакваната седмица на раждане (£109).

3. Да са представили 28-дневно предизвестие за датата, на която възнамеряват да прекъснат работа.

Право на този вид обезщетение имат лицата, които ще полагат грижи за детето, измежду следните категории:

- бащите;
- съпруга или партньора на майката;
- осиновителя.

Паричното обезщетение се изплаща в размер от £136.78 на седмица или 90% от седмичното възнаграждение (ако е по-малко от £136.78).

Продължителността на изплащане е 1 или 2 седмици наведнъж, като бащите определят сами началната дата, която може да е по всяко време до 8-та седмица от датата на раждане.

Обезщетението се изплаща от работодателя, който си възстановява размера от осигурителната институция в края на данъчната година.

Сравнителният анализ между условията, реда и размера на получаваните парични обезщетения от бащите във Великобритания и България показва следното:

- общите условия за придобиване на правото във Великобритания съдържат изискване за придобиване на осигурителен период при един и същ работодател в рамките на определено време, което в българското не присъства като условие;

- продължителността на изплащане на паричното обезщетение в България е по-дълга в сравнение с тази във Великобритания;

- максималният размер на паричното обезщетение в България е по-голям в сравнение с този във Великобритания;

- редът за изплащане на паричното обез-

щетиение във Великобритания е чрез работодателя, а не от осигурителната институция (подобен ред съществува в България до 01.01.2007 г.);

- началната дата за получаване на паричното обезщетение във Великобритания е предоставена

на избора на бащата и не е фиксирана от датата на изписване от лечебното заведение.

Основните разлики в параметрите на обезщетенията при раждане на дете са визуализирани в **Таблица 1.**

Таблица 1. Парично обезщетение при раждане на дете на бащите (сравнителен анализ между България и Великобритания)

	Общи условия за придобиване на правото	Продължителност	Максимален размер	Начална дата	Кой го изплаща?
България	<p>1. Да е осигурен за общо заболяване и майчинство към началото на отпуска при раждане на дете.</p> <p>2. Да има най-малко 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за общо заболяване и майчинство.</p> <p>3. Да му е разрешен отпуск при раждане на дете.</p>	15 календарни дни	90% от среднодневния осигурителен доход на бащата за 24 календарни месеца, предхождащи месеца, в който е датата, от която е разрешен отпуск (максимално 90% x 2200 МОД=1980 лв. т.е. около 940 лв. за 2 седмици)	От датата на изписване на детето от лечебното заведение	Националният осигурителен институт
Великобритания	<p>1. Да е работил при един и същ работодател поне 26 седмици, които включват и завършват с 15-та седмица преди очакваната седмица на раждане, като остане на работа при същия работодател до раждането.</p> <p>2. Да получава седмично възнаграждение не по-ниско от минималния размер през последните 8 седмици от периода до 15-та седмица преди очакваната седмица на раждане (£109).</p> <p>3. Да е представил 28-дневно предизвестие за датата, на която възнамерява да прекъсне работа.</p>	1 или 2 последователни седмици (по избор на работника)	На седмица по £136.78 или 90% от седмичното възнаграждение (ако е по-малко от £136.78) т.е. максималното обезщетение е около £273.56 или 617 лв. за 2 седмици	По всяко време до 8-та седмица от датата на раждане	Работодателят, като обезщетението се възстановява от осигурителната институция в края на данъчната година

СТРАТЕГИЯТА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И НАСЪРЧАВАНЕ В БЕЛГИЙСКАТА СИСТЕМА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ БЕЗРАБОТИЦА

* Източник: Международната асоциация за социално осигуряване (www.issa.int)

Между 2007 г. и 2012 г. нивото на безработицата в Европа се е покачило средно с почти 50%. В Белгия обаче, то не се е променило. Тази положителна тенденция се дължи на икономически фактори, но също и на политиката по заетостта. За последните 10 години правителството постепенно въведе цялостна стратегия за превенция и насърчаване в системата за осигуряване при безработица. Тази стратегия спомогна за подобряване на ситуацията с безработицата в Белгия. По време на кризата, в периода 2008-2009 г., нивото на безработица в страната нарасна много по-малко от средното за Европа, падна по-рязко по време на възстановяването през 2010 г. и 2011 г. и остана по-стабилно през 2012 г.

Ниво на безработица: твърде високо и твърде много трайно безработни

През 90-те години и в началото на 2000 г. нивото на безработица в Белгия беше твърде високо и включваше изключително голям брой трайно безработни лица. Международни организации и анализатори на трудовите пазари обясняваха тази ситуация основно със схемата за осигуряване при безработица, която беше пасивна и не насърчаваше достатъчно участието в трудовия пазар.

Следва да се отбележи, че Белгия е и си остава една от малкото страни, в които правото на обезщетения за безработица не е ограничено във времето.

Нова стратегия за превенция и насърчаване

Целта на няколко поредни правителства през последните години е предлагане на политика за увеличаване броя на хората на пазара на труда и намаляване броя на безработните и най-вече на трайно безработните. Тази цел позволява на правителството да отговори на нуждите на търсещите работа, да увеличи равнището на заетостта, да подкрепи икономическия растеж, да финансира редица социални програми и по този начин да допринесе за увеличаване на общото благосъстояние.

Намаляването на разходите по схемата за осигуряване при безработица (особено на тези, които не окуражават връщането на работа) гарантира финансовата стабилност на тази схема за социална сигурност.

Няколко насърчителни мерки бяха въведени по-рано, но новата стратегия се внедри постепенно и систематично с важни реформи, реализирани от началото на 2002 г. до днес. Всички последващи мерки за осигуряване при безработица, предприети от правителствата, са фокусирани главно върху насърчаването и превенцията. Тази стратегия е част от по-широка политика по заетостта, осъществявана както от федералните, така и от регионалните власти, насочена към търсенето и предлагането на пазара на труда.

Строги мерки

Най-важните реформи в схемата за осигуряване при безработица са обобщени по-долу. В съответствие с белгийската традиция, те включват и консултации със социалните партньори.

- През 2002 г. **възрастта, на която работниците вече не са длъжни да се регистрират като търсещи работа** беше увеличена от 50 на 58 г. През 2013 г. тя беше отново увеличена на 60 или 65, в зависимост от реалното равнище на безработицата в областта, в която безработното лице пребивава.

- През 2002 г. **възрастта, на която работниците вече не са длъжни да се регистрират като търсещи работа** беше увеличена от 50 на 58 г. През 2013 г. тя беше отново увеличена на 60 или 65, в зависимост от реалното равнище на безработицата в областта, в която безработното лице пребивава.

- Към 2002 г. **безработните лица на възраст най-малко 50 г., които се връщат на работа или започват самостоятелна заетост, получават фиксирана надбавка като допълнение към тяхната заплата** (в момента - 198 евро на месец) по схемата за осигуряване при безработица. През 2013 г. възрастта се повишава до 55 г. Около 20 000 работници получават тази допълнителна помощ.

- През 2002 г. **стартира планът Activa**. Този план насърчава наемането на трайно безработни лица (безработни повече от една година) във фирми от частния сектор чрез намаляване на работодателските вноски за социално осигуряване и активиране

на обезщетенията при безработица. Фиксираната надбавка (500 евро на месец за работа на пълно работно време) продължава да се изплаща за първите от 16 до 36 месеца от започването на работа, което работодателят може да приспадне от заплатата. Общо 30 000 работници са наети при тези условия.

- През 2002 г. е въведена ваучерна схема за услуги, която цели създаване на работни места за нискоквалифицирани безработни. Разрешените форми на работа са свързани преди всичко с услуги по домовете. От 2004 г. тази схема е опростена и подобрена. Ваучерите за услуги се предлагат на хартиен или електронен носител. Те се закупуват за 8,50 евро, като включват държавна субсидия от 13,54 евро (т. е. обща стойност - 22,04 евро). Тези ваучери дават възможност на гражданите да заплатят на регистрирана фирма за получаване на почасови услуги. Услугите се предоставят от работници, наети със стандартни трудови договори, с включено пълно социално осигуряване. Схемата се финансира частично от бюджета на социалното осигуряване, благодарение на икономии от разходите за безработица, както и от постъпленията от осигурителните вноски, събрани от създадените работни места. Близко 160 000 работници са заети по тази схема, която се използва от 900 000 домакинства. Европейската комисия счита, че това е добра практика и прогнозира, че така могат да бъдат създадени 4 милиона нови работни места в сферата на услугите по домовете в Европейския съюз. До 2004 г. постепенно е въведена схема за консултиране и подпомагане на безработни лица, базираща се на принципа на правата и задълженията. Търсещите работа имат право на обезщетения и консултации по време на търсенето на работа (включително съвети и обучение), като са длъжни активно да правят това и да представят доказателства, че го правят, като посещават индивидуални интервюта. От 2006 г. насам всички трайно безработните лица над 50-годишна възраст получават системна подкрепа в техните активни опити за намиране на работа. Приблизително 100 000 интервюта се провеждат всяка година. През 2013 г., правителството е решило да направи по-интензивни консултациите и подкрепата, реализирани в съответните региони, да популяризира резултатите и да увеличи честотата на интервюта за оценка, най-вече сред младите хора. Схемата е допълнително разширена, за да се включат в нея и безработни лица до 55-годишна възраст, а от 2016 г. - до 58-годишна възраст.

- От 2006 г. фирмите, предприемащи пре-

структуриране, са задължени да създадат работно звено за подкрепа на съкратените работници. Сроктът на предизвестие или периодът, покрит от обезщетенията за безработица, е трансформиран в период за подкрепа на заетостта. Осигурителната схема при безработица сега покрива част от заплатата, а съпътстващите разходи обикновено се поемат от работодателя. Целта е да се обхванат възможно най-много работници преди те да останат без работа. В допълнение, работниците на възраст над 45 години, които са уволнени (дори, ако тяхната фирма не се реструктурира) имат право на платена от работодателя преквалификация или, ако това е възможно, на преквалификационни услуги, плащани от осигурителната схема за безработица.

- От 2006 г. условията за достъп до схемата “ранна пенсия” (обезщетения за безработица, допълнени от допълнително обезщетение, плащано от бившия работодател), която дава възможност за ранно пенсиониране, бяха затегнати. Считано от 2012 г. тази схема е ограничена като “схема при безработица, покривана от компанията”. В допълнение, изискванията за възраст бяха повишени постепенно до 60-годишна възраст, а изискванията за осигурителен стаж - до 40 години.

- От 2009 г. с цел да се подпомогнат фирмите и да се намалят съкращенията по време на икономическата криза, схемата при частична безработица, позволяваща трудовите договори да бъдат прекратени или да бъде въведена работа при непълно работно време по икономически причини, е засилена:

- достъпът до нея е разширен и вече обхваща всички работници, включително „белите якички“ и временните работници;
- размерът на обезщетенията при частична безработица е увеличен;
- работниците в частична безработица могат да посещават курсове за обучение.

Според Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), системата при частична безработица е най-широко използваната в Белгия като е предотвратила 40 000 съкращения по време на кризата (2008-2009 г.).

През 2013 г., правителството засили допълнителното обучение за останалите временно без работа.

През 2010 г. и през 2011 г., временният “Win-Win” план бе въведен, за да предпази от изпадане в трайна безработица тези, които остават без работа в резултат на кризата (предимно млади, по-слабо

квалифицирани и възрастни лица). Според този план, схемата за осигуряване при безработица продължава да плаща на отделните работници фиксирана помощ при безработица (около 1000 евро на месец), наречена "работна надбавка" за определен период (една или две години). Работодателите могат да приспадат тази надбавка от нетните заплати. В края на 2011 г. 55 000 работници са били наети по този план. След като през 2010 г. възстановяването започна, планът допълнително помага при наемането на лицата, търсещи работа. Той подпомага и малките фирми през този период, тъй като 57% от наемането по този план е от фирми с по-малко от 20 души персонал

Положителни ефекти

Реформите, описани по-горе, се въвеждат постепенно. Те започнаха да влизат в сила в началото на 2000 г. и бяха особено ефективни след финансовата и икономическата криза от 2008 г.

През 2007 г. Белгия имаше по-висока безработица от средната за Европа (7,5% срещу 7,2%). През 2012 г., нивото на безработицата в Белгия беше значително по-ниско от средното за Европа (7,6% срещу 10,5%).

Освен това заетостта в Белгия се увеличи повече от средното за Европа (+4,4% при -0,4% между второто тримесечие на 2007 г. и третото тримесечие на 2012 г.).

Според Европейската комисия, трайната безработица (над една година) между 2008 г. и 2012 г. е спаднала само в три от 27-те страни-членки от Европейския съюз. Белгия е една от тези три държави. Броят на дългосрочно безработните (повече от две години) на възраст под 50-годишна възраст е намалял с повече от 40% (намаление с 85 000 души).

Разходите за пасивни мерки срещу безработицата спаднаха от 42% през 2000 г. до 26% през 2012 г. Съотношението на общите разходи за безработица спрямо БВП също спаднаха (1,41% през 2012 г. срещу 1,45% през 2007 г.).

Следва да се отбележи обаче, че и други фактори допринесоха за тази тенденция - най-вече икономическите фактори и регионалните политики.

Основните предизвикателства остават

Въпреки че общата тенденция е положителна, необходимо е да се реализира важен напредък, особено по отношение на разликите в равнищата

на безработица между регионите и в нивата на заетост и професионална реинтеграция на рисковите групи (включително по-възрастните и по-малко квалифицираните работници, както и чужденците), където показателите са по-негативни.

За тази цел белгийското правителство предприе нови структурни реформи в допълнение към споменатите по-горе.

Първо, значителни отговорности в областта на заетостта бяха прехвърлени на регионите. На второ място, през 2012 г. в осигурителната схема при безработица бяха въведени нови реформи, предназначени за постигане на същите превантивни и насърчителни мерки:

- размерът на обезщетението се увеличава в началото на периода на безработица, но намалява много по-бързо в зависимост от продължителността на безработицата
- към младите безработни, които не са успели да намерят работа по времето, в което са завършили своето образование, са въведени по-строги изисквания за получаване на обезщетение за безработица. За да помогне на тази група, правителството създаде 10 000 допълнителни стажантски позиции в компаниите и допълнително намали социално-осигурителните вноски на работодателите при наемане на млади, по-малко квалифицирани безработни.

Поуките

Важно е да се поддържа всеобхватна, продължаваща стратегия. Схемите трябва да бъдат силни и прости, комуникацията трябва да бъде ефективна, а мерките - популяризирани. Реализирането на тези схеми, тяхното влизане в сила и постигането на значителни резултати отнема време.

Схема, която гарантира обезщетения за безработица, без ограничения в сроковете (ако е достатъчно фокусирана върху превенцията и насърчаването) може да е придружена от умерено ниво на безработицата. Подобна схема гарантира, че безработните ще се регистрират надлежно и ще получават необходимата подкрепа, защото те ще бъдат в тесен контакт със службите по заетостта, което улеснява тяхната професионална реинтеграция. Цената на такива мерки може да е по-висока, в сравнение с цената на обезщетенията за безработица, но пък разходите за обезщетения за инвалидност и за социални помощи са по-ниски.

ДЪРЖАВИТЕ ОТ ГРУПАТА БРИКС - ВОДЕЩИ В ГЛОБАЛНОТО РАЗШИРЯВАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

* Източник: Международната асоциация за социално осигуряване (www.issa.int)

Наличието на политическа воля, икономическа жизненост и социална ангажираност говори, че схемите за социална защита се развиват бързо в бързоразвиващите се икономики, което е от полза за милиони хора, показва ново проучване на МАСО.

Въпреки различната култура, демография, икономически ситуации и структура на социалните институции, развитието и бързото разширяване на социалното осигуряване в страните от БРИКС (Бразилия, Русия, Индия, Китай, Южна Африка) е впечатляващо. Тъй като в повечето случаи успехите са постигнати в сложни условия - голям неформален сектор и аграрни сектори с ограничен финансов капацитет за осигуряване, увеличаваща се мобилност на населението, както и фрагментирани административни структури (ако споменем само три) - опитът от тези пет страни предоставя полезни насоки за други страни, с цел разширяване и поддържане на обхвата на социалното осигуряване.

Различна среда и контекст за удвояване на усилията

Концентрирайки в себе си близо 40% от населението на света, страните от БРИКС имат средно 8% ръст на БВП през последните десет години. Това създава стабилна основа за разширяване на приложното поле на усилията за увеличение на обхвата в социалното осигуряване, на които сме свидетели през последното десетилетие. Налице са както общи характеристики, така и съществени разлики в средата, в която социалната сигурност работи в петте държави. Например всички пет страни са със застаряващо население, но степента, в която това се случва във всяка една от тях, се различава значително. В допълнение, въпреки че покритието на населението в селските райони и неформалния сектор е предизвикателство за всички, размерът на тези сектори се различава значително във всяка една от страните от БРИКС.

Успехи

Влияейки се от различния контекст на усилията за разширяване на обхвата, успехите са разнообразни. Въпреки това, броят на общите мерки, свързани с тези успехи, могат да бъдат идентифицирани:

1. Наблюдават се големи крачки към достъпа до населението в селските райони. Ефективните подходи изискват комбинация от адекватна пенсионна и финансова структура (размер на обезщетенията и на осигурителните вноски) и подобряване на възможностите за достъпа (например чрез използването на мобилни офиси, разширяването на електронните услуги или чрез работа с нови целеви групи).

2. Администрирането и управлението на социалното осигуряване са се подобрили чрез прилагането на съвременни техники за управление, чрез ефективното използване на новите технологии (например въвеждането на персонални социално-осигурителни карти) и чрез обучението и развитието на персонала.

3. Социално-осигурителните администрации се оказаха гъвкави в адаптирането на процедурите и процесите към нуждите и очакванията на различните групи от населението. Във всички тях се наблюдава опростяване на достъпа, промяна на структурата на пенсиите и обезщетенията, вземане предвид на местната действителност и улесняване плащането на осигуровки и обезщетения.

4. Разделянето на обезщетенията се осъществява чрез по-добра координация, водеща до намаляване на дублирането при изплащането на обезщетения и подобряване предоставянето на услуги. Тя също така позволява действия за по-добър отговор на предизвикателствата на растящата миграция.

5. Проактивен и превантивен подход се наблюдава в някои от страните. Например, свързвайки осигуряването за безработица с политиките по заетостта (като преквалификацията) или обръщане по-

сериозно внимание на рехабилитацията след трудови инциденти, за да се намалят бъдещите медицински разходи и да се улесни завръщането на работа.

6. Информирането на населението за възможностите за получаване на социално-осигурителни плащания се е подобрило чрез серия от инициативи, като например използването на новите технологии и работата с групи, представляващи определен тип работници. Това подкрепя другите мерки, имащи за цел да разширят обхвата на осигуряването сред нови групи.

Конкретни примери от страните в три области:

Разширяване на обслужващата мрежа и предоставяните услуги:

- Бразилия - откриване на нови регионални офиси в определени общини;
- Руската федерация - използване на мобилни фронт-офиси;
- Индия – внимание към малките предприятия и временните работници.

Разширяване на обхвата сред населението в селските райони и неформалния сектор:

- Индия – здравно осигуряване и осигуряване за безработица;
- Китай - здравно осигуряване и пенсии;
- Южна Африка – разширяване на достъпа на лица с чуждо гражданство и въвеждане на по-широк достъп до семейни обезщетения.

Ефективно използване на новите технологии за разширяване на обхвата:

- Индия - смарт карти за работниците от селските райони;
- Бразилия - подобряване на регистрацията чрез координация между различните информационни системи, информиращи бенефициентите за техните права;
- Китай - смарт карти с финансови функции;
- Руската федерация - разширяване на електронните услуги и подобряване на координацията между държавните и общинските органи.

Бъдещи предизвикателства

Без съмнение положените усилия до този момент са впечатляващи. Но петте страни признават, че все още има много да се направи не само за поддържане и увеличаване на обхвата в бъдеще, но и за увеличаване на осигурителните нива. Някои от основните предизвикателства включват следното:

- Неравенството в доходите и трайно високия

дял на работещите в неформалния сектор. В допълнение има увеличаване на мобилността на работниците със значително повишаване както на вътрешната, така и на външната миграция.

- По-големите усилия са уязвими от евентуално забавяне на икономическия растеж, а някои икономики на страните от БРИКС са особено чувствителни към промени в цените на природните ресурси, които са променливи и непостоянни.

- Въпреки многото постижения, все още е необходимо да се обърне сериозно внимание на разпокъсаността на администрацията.

- Социалните и обществените промени са бързи, но не и еднакви. Тези промени влияят върху вида на обезщетенията и търсените услуги, както и върху отношението на населението към социалното осигуряване.

- Застаряването на населението продължава в различна степен във всичките пет страни. Това не само влияе върху разходите за обезщетения, но и поставя традиционните съпътстващи структури под напрежение.

- Все по-вероятно е промяната на климата и ограничените природни ресурси да повлият върху средата, в която оперира социалното осигуряване. Първото води до увеличаване на броя на екстремните метеорологични явления, въздействието на които се подпомага от извършваните от човека дейности. Второто, макар и потенциално положително в краткосрочен план за нетните износители на природни ресурси, е вероятно да натежи в дългосрочен план на капацитета на икономиката и на ресурсите, даващи възможност за разширяване на финансирането и подобряване на адекватността.

С поглед към бъдещето

Въпреки тези предизвикателства, системите за социална сигурност в страните от БРИКС са в добра позиция да отговорят на все по-активния и иновативен характер на техните променящи се общества. За да гарантират адекватни социални плащания, държавите въвеждат иновативни механизми за финансиране. Разработени са специални обезщетения и услуги, насочени към бедните и уязвимите групи, които са най-трудни за покриване. Комбинацията от стабилна политическа воля, ясни икономически перспективи и признаване на съществената социална и икономическа роля на социалната сигурност за осигуряване на устойчиво развитие, означава, че тези страни ще продължат с разширяването на социалните си системи и в бъдеще.

Празникът

НОИ ОТБЕЛЯВА ПРОФЕСИОНАЛНИЯ СИ ПРАЗНИК - ДЕНЯТ НА СВЕТИ ВЕЛИКОМЪЧЕНИК МИНА И ДЕН НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Петър Иванов

главен експерт в отдел “Връзки с обществеността и международно сътрудничество”

И тази година служителите на Националния осигурителен институт отбелязаха своя професионален празник – Деня на социалното осигуряване в България. На стилно тържество на 8 ноември беше почетен патрона на институцията Свети великомъченик Мина и се състоя официалната церемония по обявяването на победителите в номинациите за трите категории за постигнати добри резултати в своята дейност сред функционални звена от териториалните поделения на НОИ в цялата страна.

На събитието присъстваха както редови служители, така и редица официални гости. Със своето присъствие празника уважиха министърът на труда и социалната политика д-р Хасан Адемов и председателят на Комисията по труда и социална политика в 42-рото Народно събрание Корнелия

Нинова.

Сред гостите бяха още председателят на Надзорния съвет на НОИ Станимир Цоцов, изпълнителният директор на Националната агенция за приходите Бойко Атанасов, председателят на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване Никола Абаджиев, бившите управители на НОИ Йордан Христосков и Христина Митрева, както и членове на Надзорния съвет на института.

По традиция вечерта започна с приветствие към присъстващите от страна на управителя на Националния осигурителен институт Бисер Петков. В своето обръщение той благодари на служителите на института за проявеното старание и професионализъм през годината и сподели с тях своето задоволство от добре свършената работа.

Приветствие на управителя г-н Бисер Петков по случай професионалния празник на НОИ

***Уважаеми гости,
Драги колеги,***

Имам удоволствието да Ви приветствам с добре дошли на тържеството, с което заедно ще отбележим Деня на социалното осигуряване в България и професионалния празник на служителите на Националния осигурителен институт.

Бих искал специално да благодаря на министъра на труда и социалната политика д-р Хасан Адемов, на председателя на

Комисията по труда и социалната политика при 42-то НС г-жа Корнелия Нинова, на членовете на НС на НОИ, на бившите управители на института и на всички наши гости, че приеха поканата и се присъединиха към нас да отпразнуваме заедно този ден. За мен и моите колеги Вашето присъствие на празника е признание и висока оценка за ежедневните ни усилия.

В деня на социалното осигуряване е нормално да си припомним историческите му корени в България, да се вгледаме в неговото настояще и да трасираме посоките на бъдещото му развитие. Позволете ми да припомня, че началото на социалното осигуряване у нас се поставя преди повече от 125 години през

далечната 1886 г., когато българското Народно събрание приема Закон за инвалидните пенсии на военните лица. Със Закона за обществените осигуровки от 1924 г. България първа създава на Балканите цялостна система на общественено осигуряване, обхващаща всички категории наемни работници и всички видове обществени осигуровки, а само година по-късно със Закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица социалното осигуряване у нас покрива всички социални рискове, познати на осигурителната система по онова време.

Днес, Държавното общественено осигуряване е най-голямата осигурителна система у нас, която има бюджет от над 9 млрд. лева и покрива осем от общо деветте осигурени риска по конвенция №102 на МОТ. В индивидуален план общественото осигуряване съпътства човешкия живот от преди раждането до след смъртта и обхваща "100% плюс" от българското население.

Припомням тези исторически и настоящи измерения на социалното осигуряване у нас, за да оценим обществената значимост на дейността, която сме избрали за професионална съдба и отговорност, която носим към милионите българи, които разчитат на осигурителната система като източник на заместващ доход при загуба на доходите от труд. Наши дълг и отговорност е да съхраним добрите традиции на социалното осигуряване у нас, да отстояваме неговите принципи и да развиваме и усъвършенстваме осигурителния модел. За да бъде социалното осигуряване в България история с бъдеще.

Уважаеми колеги,

Професионалният празник е и повод за равностметка. Повод да си отговорим накъде вървим като институция, постигаме ли набелязаните стратегически цели и приоритети. Мисля, че ще споделим оценката ми, че през изминаващата 2013 г. направихме решителни крачки в посока на модернизация на НОИ и повишаване на качеството на обслужване и удовлетвореност на нашите клиенти. Пример за това са въведените от началото на годината 14 нови електронни административни услуги, предлагани чрез интернет страницата на НОИ. Разширявайки списъка с електронни услуги, ние не само подобряваме обслужването на клиентите си, но и въвеждаме нови стандарти на административно обслужване.

Излизайки от виртуалната среда, но оставайки в полето на услугите, не мога да не отбележа като важно събитие откриването на новата приемна за граждани на териториалното поделение на НОИ в гр. Пазарджик. Новата сграда обедини на едно място всички приемни в града и със сигурност повиши качеството на предоставяните услуги. В допълнение към това, едно от постиженията от миналата година – Обединеният осигурителен архив в гр. Враца, вече работи на пълни обороти и ефективно обслужва териториалните поделения на НОИ във Враца и Видин.

Без съмнение ефективното сътрудничество между НОИ и осигурителните институции на европейските държави е още един признак за стремежа и успехите на нашата институция в полето на качествено обслужване на потребителите през 2013 г. Пример за добро взаимодействие са както отличните резултати от работните срещи с колегите от Молдова, така и международните консултации, в които участваха експерти от института. Такива са традиционните българо-германски консултационни дни, които тази година бяха в гр. Бургас и гр. Франкфурт на Майн, и провелите се съвсем наскоро консултационни дни по осигурителни въпроси с експертите от Пенсионния фонд на Руската Федерация. Несъмнено, сериозният интерес, който осигурените лица проявяват към консултационните дни, е доказателство за тяхната необходимост.

Разбира се, всичко, което споменах дотук като постигнати резултати, дължим на нашите общи усилия. Затова бих искал да изкажа благодарността си към редовите служители на Националния осигурителен институт, на техните ръководители и на всички онези, които всекидневно работят и утвърждават мисията на НОИ. Въпреки динамичните времена в които живеем, институцията НОИ продължава да бъде символ за социална сигурност у нас и да се утвърждава като ориентирана към потребителите администрация. Цел, която можем да определим като водеща за цялата 2013 г., но тя остава актуална и занаяпред.

В заключение искам да пожелаая на вас и вашите семейства много здраве, благополучие и нови професионални успехи. И нека нашият патрон - чудотвореца Св. Мина, да ни закриля и да ни дава вяра и сили, за да продължим да работим за общата кауза в полза на хората.

Приветствие към присъстващите отпрати и министърът на труда и социалната политика д-р Хасан Адемов. Той поздравя всички работещи в социалната сфера и подчерта, че това са хора, които трябва да бъдат горди с делата, които правят. Министър Адемов пожела на служителите на НОИ още много години да следват примера на своя патрон Св. Великомъченик Мина.

В края на поздравителната част от вечерта своите пожелания към работещите в Националния осигурителен институт отпрати и подуправителят Весела Караиванова, на която се падна и честта да запознае присъстващите с официалните поздравителни адреси, които институцията получи по повод професионалния празник.

НОМИНАЦИИ

Най-тържествената част от вечерта настъпи с церемонията по обявяване на победителите в номинациите за трите категории сред териториалните поделения на НОИ в страната.

Призът “За цялостен принос и добра организация в пенсионното производство” получи ТП на НОИ - гр. Търговище. Наградата на победителя връчи министърът на труда и социалната политика д-р Хасан Адемов. В тази категория бяха номинирани още териториалните поделения в Стара Загора и Бургас, които заеха съответно второ и трето място

Председателят на Комисията по труда и социалната политика в 42-рото Народно събрание Корнелия Нинова излезе на сцената, за да обяви победителите във втората категория - “За цялостен принос и добра организация на работата в областта на краткосрочните плащания и контрола”. От плика с победителя тя извади името на териториалното

поделение в Стара Загора. Подгласници в тази категория се оказаха териториалните поделения в Силистра и София-град.

В последната категория за вечерта - “За постигнати резултати при прилагането на европейските регламенти и международните договори в областта на социалната сигурност по отношение на пенсиите” победител стана ТП на НОИ – София-град. Второто и третото място заеха експертите от Стара Загора и Плевен. Наградите за тази категория връчи Станимир Цоцов, председател на Надзорния съвет на НОИ.

В края на церемонията управителят на НОИ г-н Бисер Петков връчи плакет и почетна грамота “За особени заслуги към Националния осигурителен институт и за цялостен принос в развитието на социално-осигурителната система на Република България” на директора на ТП на НОИ – гр. Монтана г-жа Стефка Илиева. След 33 години работа в сферата на социалното осигуряване, от които 22 като директор на РУ ”СО” - Монтана, г-жа Илиева се оттегля в заслужена почивка.

